
Kdo jsme

Je to uchvacující zjištění, z kterého lze vytušit potenciální existenci sil, působících mimo náš trojrozměrný svět. Můžeme tedy odvodit, že jakási energie náš svět přesahuje a všechno v něm propojuje (jedním z jejích projevů je právě čas), ale víme příliš málo na to, abychom takovou energii mohli přesněji popsat a formulovat její princip. Jaká je v té souvislosti skutečná velikost světa? Ta se našim představám zcela vymyká.

Ale pozor. V oblastech, jakými je například kvantové prostředí, čas ztrácí svoji opodstatněnost – stejně jako ji ztrácí materiální realita – hmota i čas se zde stávají pouhou iluzí, není zde žádný přednostní směr, prostor se slévá s časem v jedno, vlny a částice se vynořují a mizí bez ukotvení v čase a prostoru... Obnova a znovuzrovnání se neřídí cykly ani motivy, které bychom uměli dát do rovnic a definic, protože do rovnic a definic lze vměstnat pouze to, co se chová podle určitých pravidel.

Ve své knize „Fyzika“ si s tím lámal hlavu už Aristoteles a dospěl k názoru, že všechny věci podléhají cykličnosti času, tedy že vše, co se přirozeně pohybuje, podléhá vzniku a zániku, a to v kruhu, protože samotný čas je kruh. Z toho další myslitelé, například Nemesius, biskup z Emesy (4. st. n. l.), usoudili, že tedy každá chvilka našeho života se věčně a bez konce bude obnovovat a uskutečňovat znovu. Všichni budeme žít znovu a znovu ve stejných prostředích se stejnými lidmi. Ačkoli to vypadá nesmyslně, odpovídá taková představa věčnému nebeskému kolu, tedy čemusi, co mnohá náboženství chápou jako řídicí a určující pravidlo světa.

Ale nejen to – i my jsme už v předchozí přednášce konstatovali, že věčnost je okamžik, který neobsahuje pohyb ani časový průběh. Jestliže bychom seřadili věčnosti jako jednotlivé pevné obrazy za sebe do kruhu a ten kruh roztočili, získali bychom nekonečnou časovou smyčku, která by se donekonečna opakovala a vytvářela by postupnou projekci iluzi proměnlivosti,

průběhu a času, a to stejným principem, jakým to dokáže spuštěný celuloidový film v promítačce, pokud spojíme jeho konec a začátek a promítačku nikdy nevypneme. Film je zhotoven z neměnných, bezčasových a pevně vyobrazených políček s jasnou kompozicí (symbolizují věčnosti), představujících klid a neživotnost. Ale když ta políčka prosvítíme a promítneme v určité rychlosti za sebou, získáme iluzi života a času, ve které se kompozice (symbolizující prostor) v závislosti na čase začne měnit (symbolizuje život, protože podstatou života je právě proměnlivost).

Časový aspekt ovšem nezískává prostorové vlastnosti, jenom jim propůjčuje průběhové iluzorní bytí. Můžeme v té souvislosti hovořit o časoprostoru, kdy je čas považován za další rozměr prostoru, ale tady musíme být obezřetní. Pokud by se stal čas rozměrem prostoru, ztratil by svůj základní atribut – změnu, a pak by prostor přišel o průběh – stal by se neměnnou věčností, nadneseně řečeno, všechno by zkamenělo jako v pohádce o Šípkové Růžence. Pokud by ten zkamenělý prostor mělo něco znovu oživit, pak by musel odněkud přijít princ – nový čas, který by do sebe prostor vtáhl a nastartoval v něm procesy – tedy vdechl do strnulosti život.

A jaké je v té souvislosti zapojení nás samých do reality? Překvapivě velice dominantní. Experimentálně jsme již dokázali ověřit, že my sami, postavíme-li se do pozice pozorovatelů, ovlivňujeme to, co pozorujeme, a zásadním způsobem se tak podílíme na tvorbě reality. Aniž si to uvědomujeme, opravdu především my sami jsme odrazem principu propojování příčin a následků jako u elektronů, o kterých jsme se již zmínili. Nejsme ovšem schopni vědomého přístupu k takovému aktu, jakmile vědomě uskutečníme to či ono, pak se nutně objeví jeden ze základních principů našich životů – příčinnost a důsledky, z nichž vychází lineárnost času.

Smazává se tisíce let přijímaný jednoznačný názor, že existuje pevná hranice mezi tím, co se rozprostírá a děje mimo nás, a tím, co se odehrává v našich myslích, že ve světě je cosi jako nepřekročitelná bariéra mezi objektivní realitou a naší subjektivní myslí. Naopak – ač je to podivné a nepochopitelné, nacházíme dobře patrný úzký vztah mezi tím, co se odehrává mimo nás a v nás.

Pozorovatel i pozorované se podílí na procesu tvoření a objevování společně, přičemž pozorovatel je nepostradatelnou součástí procesu, při kterém se částice nebo vlny mohou projevit. Nesměle tak začínáme nahlížet tam, kam se dosud lidská mysl podívat nemohla a nedokázala.

Týká se to všech lidských bytostí – každá disponuje schopností vnímat, pozorovat a měnit realitu v její subatomární podobě. Vrátime-li se k elektronu, on sám neobsahuje žádnou veličinu, která by existovala „jenom tak“, nezávisle na myslí pozorovatele, ale disponuje potencionální pozicí v prostoru i potencionální rychlostí, přičemž potencialita je dána možností, že jej bude někdo pozorovat. Jenom v tom případě se reálně projeví, jinak pouze „dřímá“. Pozorovatel je tedy činitelem nezbytným k tomu, aby se potencialita „probudila“ a začala existovat, ale to není všechno. My jako pozorovatelé oné veličině vtiskujeme i vlastnosti. Naše subjektivní pozorování není tedy pouhou pasivní činností, ale je naopak vysoce aktivním tvůrčím činem.

Úplná struktura subjaderného mikrosvěta i nedozírného makrosvěta je nad naši představivost, nicméně můžeme si pomáhat alespoň metaforami (z řeckého μεταφέρειν – metaférein – přenos), spočívajícími ve vytváření konstrukcí z přenášeného významu na základě podobnosti, tedy přenášení významu původního pojmenování na jiný předmět, pro který pojmenování nemáme nebo ho chceme zpřesnit, zvýraznit či identifikovat. Pomoci si můžeme i metonymií, což je přenášení významu na základě jiné souvislosti než podobnosti, jde třeba o přenos významu z jednoho jevu na jiný jev vyskytující se v jeho blízkosti nebo přenos podle původu, příčinnosti či jiného společného znaku.

Představme si svět jako mořský záliv s písčitou pláží, na které stojí dřevěná chata s uzavřenými a zatemněnými okny a dveřmi. Uvnitř se nenachází žádný nástroj nebo prostředek schopný zprostředkovat nám jakoukoli informaci zvenčí. My se nacházíme v té chatě a celý náš svět je dán prostorem uvnitř a časem, který zde probíhá. Nemáme potuchy, co se děje vně za zdmi chaty, a čím jsme v ní uzavřeni déle, tím pevněji dospíváme k přesvědčení, že celý svět je pouze ona chata. Všechno dál je mimo naši mysl, a tedy zdánlivě neexistuje (vzpomeňme na Platonovu jeskyni).

Jenomže jsme zvědavými tvory a jednou se nám podaří odškrábnout kousek zatemnění na okně a vyhlédneme ven – v tu chvíli pro nás začne existovat i svět za zdmi chaty, a jakmile poznáme záliv, začneme se pít po dalších územích, a naše poznání se bude posunovat dál a dál a dál... Takový je proces poznání, jehož fungování platí v obecném měřítku.

A teď si představme jinou variantu. Naše chata stojí v prostoru, kde není na první pohled vůbec nic. Důležité je slovo „na první pohled“, protože nic je naprosto nesmyslná kategorie, kterou si v ryzí podobě nelze představit. Nic je zcela matoucím pojmem už proto, že při jeho představě se nemáme čeho chytit. Ale půjčme si ten výraz, protože nejlépe odpovídá tomu, co potřebujeme.

Vykoukneme i v tomto druhém případě vyškrábaným zatemněním z chaty ven, zpočátku („na první pohled“) opravdu spatříme ono „nic“ (synonymicky „prázdnost“). Upřeme-li však do onoho „nic“ svoji mysl, začnou se z „nicoty“ vynořovat vlny a částice sestrojující pod nápořem našeho vědomí záliv a další krajinu, protože síla naší mysli je k tomu přinutí. Podmínkou, aby z nicoty začalo něco vznikat, je tedy v tomto případě existence vědomého pozorovatele, protože dokud se do procesu tvorby právě pozorovatel nezapojí, částice či vlny zůstanou skryté a pro nás v tu chvíli vůbec neexistují. Vypadají jako „nic“, ale potencionálně jsou připraveny vytvořit obraz, který si bude pozorovatel přát.

Odtud se můžeme posunout v úvahách dál – co za tvořivou sílu se skrývá v lidské mysli? Jakou zázračnou esencí, schopnou tvorby reality, naše mysl disponuje? Připomeňme, že na kvantové úrovni žádná hmotná realita neexistuje, začne existovat až tehdy, začneme-li ji probouzet, vytvářet a případně měřit. Té esenci (tvořivé síle) říkáme docela jednoduše – vědomí.

Opět použijme jako příklad částici nebo vlnu – při jejich pozorování nejsme schopni určit přesně jejich pozici, stálost, proměnlivost či rychlost, navíc pozorujeme-li částici, odpoví nám jako částice, pozorujeme-li vlnu, odpoví nám jako vlna. Nedostaneme určitou informaci, jeden výstup, tvar či určitou hodnotu, ale ukáží se nám všechny možnosti výstupů, tvarů a hodnot. Dostaneme tolik verzí, že je naše vědomí akorát přelétne, ale mysl nám umožní cíleně sledovat pouze jednu variantu, intelektuál-

ně nadanější jedinci zvládnou třeba i několik dalších variant. Jen dominantní varianta se ovšem cíleně zachová tak, jak sami chceme, protože jí svým pozorováním dominanci udělíme.

Můžeme vyvodit závěr, že vedle světa, ve kterém žijeme, existuje současně obrovské množství paralelních světů, z nichž každý má parametry postavené právě podle formy a struktury vědomí, které určitou formu světa vytváří i vnímá. Náš parametr vědomí je nastaven určitým způsobem, a proto my, obdobně konstruované lidské bytosti s těly a mozky (jedna jako druhá), vnímáme jeden určitý svět jako celistvý a osobitý systém energie a hmoty, a vnímáme ho všichni téměř stejně, protože naše vědomí si cíleně vybírá z existence ohromného množství variant paralelních světů právě ty výstupy vln a částic, které vykazují stejný parametr – tvoří tedy iluzi jednoho pevně strukturovaného celku – našeho světa. Máme prostě mozky postaveny a kalibrovány tak, aby fungovaly na jednotné bázi, proto je jejich schopnost i stejně cílená.

Odtud už není daleko k tomu, abychom stálým opakováním vědomých schémat dospěli k takové úrovni myšlení, která omezí touhu i schopnost poznávat paralelní světy, ale plně se ztotožní se „svým“ světem, vytvoří si v něm svůj fyzikální systém a vybuduje realitu, které rozumí a v níž se orientuje.

Klíčovým faktorem utvářejícím realitu je tedy naše schopnost užívat vědomé myslí, která ovšem není ničím víc než jedním stupínkem mnohem hlubšího uspořádání komplexnější a vyšší inteligence, rozprostírající se ve všech paralelních variantách světů. V souladu s mnohými starými učenými tak můžeme přijmout myšlenku, že podstatou a základem našeho individuálního bytí je osobní vědomí, které odráží tvořivou inteligenci vědomí globálního.

Ale jak si máme vědomí a inteligenci představit? Z fyzikálního hlediska se můžeme ptát: co je to za energii, jakou má podobu, z čeho se skládá, má nějakou hmotnost ve smyslu Einsteinova tvrzení, že energie s hmotností se dají zaměňovat, protože podstatou hmotnosti je právě energie? To by pak i vědomí muselo něco vážit! Molekuly tvořené z atomů a atomy tvořené z elektronů, protonů a neutronů ovšem nebudou stavebními prvky vědomí,

proton i neutron něco váží, elektron je sice jen dvoutisícinou hmotnosti protonu a elektronu, ale i tak není nulovou veličinou z hlediska hmotnosti.

Víme, že ještě menší než protony a neutrony jsou kvarky, ale ty tvoří jen procento jejich hmotnosti. Tajemství se neskrývá ani ve virtuálních částicích, které nemají stálou hodnotu energie, ale oscilují kolem nulové hodnoty, a jejich neustálou fluktuací i vakuum, zdánlivě prázdný prostor, získává svoji hmotnost, protože i ve vakuu se částice objevují a mizí. Teorie kvantové chromodynamiky navíc tvrdí, že částice se vyskytují v párech vytvářených částicí a antičásticí, vyořují se s různým množstvím energie a vytváří své charakteristické spektrum. Pozoruhodnými částicemi jsou v této souvislosti i tzv. gluony, které v protonech a neutronech drží pohromadě kvarky, a právě ony dávají protonům a neutronům téměř veškerou hmotnost. Ale kde je vědomí? Kde se skrývá a jakou má podobu? Při fyzikálním pátrání na něj prostě nikde nenarážíme! Vymyká se fyzikální podobě? Pokud ano, jak je to možné?

Proč najednou sklouzávám k fyzice? Z prostého důvodu – chci ukázat, že i když fyzika neumí odpovědět na velké otázky spojené s vědomím, přesto je efektivní cestou, která mnohé naznačuje z hlediska našeho bytí a která otvírá brány poznání, protože poskytuje našemu myšlení oporu. Fyzikální zákony jsou podstatou našich teoretických úvah, přestože v každé matematicko-fyzikální moudrosti musíme neustále počítat jenom s relativní pravdou a s potencionálním omylem skrytým v každém tvrzení. Chceme-li fyziku používat rozumně, nepovažujme její postuláty za absolutní pravdy, ale ponecháme vždy za fyzikálními zákony prostor pro intuitivní úvahy, pro cosi neměřitelného, co nás přesahuje – ať už to nazýváme všehomírem, boží rukou či tvořivou globální inteligencí.

Filozoficky totiž platí, že hluboké poznání přírodních zákonů vede i k poznání zákonů společenských – nic v našem světě není izolováno, každá část celku působí na jiné části, ovlivňuje je, řídí, podporuje, brzdí, akceleruje i rozporuje, současně je sama ovlivňována, řízena, podporována, bržděna, akcelerována a rozporována. Vše je v neustálém pohybu vyvolávaném kombinací sil, které mísí jednotlivé komponenty světa do střídajících se souladů a rozporů.

Jestli v některých svých přednáškách vyzývám k tomu, abychom zapomněli na matematiku a fyziku, pak je to přesně v těch případech, kdy tyto disciplíny naše abstraktní úvahy sráží jako nepodložené a znemožňují jejich rozvoj. Možná můj občasný atak vůči matematice a fyzice působí arogantně, ale neznamená to, že bychom měli matematikou a fyzikou pohrdat.

Naopak – díky fyzice a matematice jako jazyku informací se naučíme popisovat prostor a čas, a jenom díky nim se můžeme vypravit na další, vyšší stupínky poznání až k hranicím lidské představivosti. Nic na tom nemění fakt, že v určité fázi poznání je musíme nechat stranou, abychom mohli postoupit dál. Princip je jednoduchý a připomíná cestu kosmické rakety do kosmu – při startu jsou její plné nádrže nezbytné k tomu, aby zásobovaly motor pohonnými hmotami a raketa mohla vystoupat do předepsané výšky, ale jak je vynesena dostatečně vysoko, prostě vyčerpané zásobníky odhodí a dál si poradí sama použitím jiného mechanismu pohonu.